

Scheppingsverhalen

Bijlage bij het boek Iedere dag bijzonder

Scheppingsverhalen

Er zijn talloze scheppingsverhalen over de hele wereld. En veel verhalen kennen meerdere variaties. In deze bijlage vind je een korte beschrijving van de scheppingsverhalen waar ik in mijn boek naar verwijst.

Noord- en Zuid-Amerika

Popul Vuh/Maya's

In de Popul Vuh, het heilige boek van de Maya's, is er aan het begin niets; alleen water, lucht en duisternis. Een stille zee. Maar in dat water barst het van de potentie in de gedaante van verschillende goden, omgeven door licht. Twee goden, Tepeu de schepper en Gucumatz de groengevederde slang, richten het woord tot elkaar. Het leven begint op het moment dat zij met elkaar beginnen te praten. Het water trekt zich terug en de twee goden scheppen het licht. Ze scheppen de aarde met alles wat daarop leeft en groeit. De goden scheppen de dieren op het land, de vissen en de vogels. Maar wanneer ze ontdekken dat de dieren hen niet kunnen eren, besluiten ze om andere wezens te maken. De goden boetseren mensen van modder, maar ook deze wezens voldoen niet. Er worden mensen van hout gemaakt en hoewel ze beter zijn dan de moddermensen, moeten ook zij het veld ruimen. Ze verdrinken in een grote overstroming en degenen die overblijven worden gedood door de dieren en vloeibaar hars uit de hemel. Uiteindelijk worden er mensen van mais gemaakt. Tepeu en Gucumatz mengen druppels van hun eigen bloed door de maisbrij. Deze nieuwe mensen voldoen aan de wensen van de goden. Hoewel... ze komen wel erg dicht bij goddelijke kennis. En dus benevelen de goden hun zicht. Zo hebben zowel de goden als de mensen hun eigen plek. Het universum bestaat uit drie lagen: hemel, aarde en onderwereld.

Azteken

In de Azteekse mythologie wordt het opperwezen Ometeotl genoemd, hij is tweeslachtig, zowel mannelijk als vrouwelijk. Het universum is een waterdruppel in de hand van Ometeotl, de mens ligt als een zaadje verborgen in die druppel. Ometeotl scheidt de goden die de verdere schepping op zich nemen. De Azteken leefden in het tijdperk van de Vijfde Zon. Het tijdperk van de Vierde Zon was ten onder gegaan in een grote vloed. Daarna heerste er chaos. Er zijn verschillende verhalen over hoe er vanuit de chaos nieuw leven ontstond. In een versie veranderen de vier zonen van Ometeotl zichzelf in vier bomen om het hemelgewelf op te tillen, waardoor er ruimte ontstaat voor een nieuw begin. In een andere versie veranderen de goddelijke broers Quetzalcoatl en Tezcatlipoca zichzelf in twee slangen die vechten met het Aardmonster en haar in twee stukken scheuren. De ene helft vormt de hemel, de andere helft de aarde. Quetzalcoatl zorgt ervoor dat de mensen weer op aarde terugkeren. Hij haalt beenderen van mensen uit de Vierde Zon uit de onderwereld en brengt ze naar de andere goden die de beenderen vermalen en mengen met hun eigen bloed. Met dit 'deeg' worden de nieuwe mensen gemaakt. In een ander verhaal wordt echter verteld dat de mensen volgroeid en wel uit het binnenste van de aarde komen op een mythische plaats die Chicomoztoc heet. Ook de Azteekse kosmos bestaat uit drie niveaus.

Inca's

In een verhaal van de Inca's ziet vorst Pachacuti een lichtflits als hij langs een bron komt. Hij gaat kijken en ziet een kristal in de bron. In het kristal zit een figuur. Uit het hoofd van deze figuur komen drie lichtstralen, slangen kronkelen om zijn armen en schouders en tussen zijn benen ziet Pachacuti leeuwenkoppen. De verschijning stelt zich voor als Viracocha, de schepper. Terwijl alles nog in duisternis gehuld is, maakt Viracocha de hemel en de aarde. Hij maakt de zon en de maan om zijn schepping te verlichten. Ook maakt hij de mens, naar zijn evenbeeld. Deze eerste mensen zijn reuzen, maar Viracocha verandert ze in steen als ze hem beledigen. Andere reuzen worden gedood door een reusachtige

overstroming. Daarna schept Viracocha de mensheid zoals ze nu is, door deze van klei te boetseren.

Chimú

In de verhalen van de Chimú heeft een grote overstroming ervoor gezorgd dat een handjevol mensen zich in de bergen in veiligheid bracht. Wanneer het water weer zakt, bouwen ze een nieuw dorp. Maar helaas zitten er slangen in de modder die de overstroming heeft achtergelaten. Deze slangen doden veel mensen, alleen de sterksten overleven en zij doden op hun beurt de slangen. De god Con maakt de allereerste mensen, omdat hij zich eenzaam voelt. Wanneer zijn broer Pachacamac naar de aarde komt, verdrijft hij Con en verandert hij de mensen die Con heeft gemaakt in apen. Daarna schept hij nieuwe mensen, zij zijn de voorouders van iedereen die nu leeft.

Chibcha

Volgens de Chibcha is de aarde in het begin in duisternis gehuld. De god Chiminigagua zet de schepping in gang door het licht te bevrijden. Hij maakt ook de zon en de maan aan de hemel. De mens schept Chiminigagua echter niet, dat wordt gedaan door de vrouw Bachue. Nadat het licht op aarde is neergedaald, komt zij tevoorschijn uit het Iguaquemeer, hoog in de Andes. Ze draagt haar driejarige zoon in haar armen. Later wordt deze zoon haar geliefde. Uit hen is de hele mensheid voortgekomen. Ze leven lange tijd samen met hun grote familie totdat Bachue en haar zoon terugkeren naar het meer waar ze vandaan kwamen. Ze geven de achterblijvers wetten om goed te leven en veranderen zichzelf in slangen. Zo verdwijnen ze in het meer. In een ander verhaal van de Chibcha is de mensheid gemaakt door twee inheemse prinses die zich vervelen. Ze boetseren de mannen uit klei en maken de vrouwen van riet en dragen hen op om hun makers te eren. Daarna veranderen de twee prinses zich in de zon en de maan; het einde van de duisternis.

Acoma

In het verhaal van de Acoma worden de twee zussen Iatiku en Nautsiti geboren in de aarde. Deze plek heet Shipapu. De aarde is gemaakt door hun vader Ūch'tsiti, van zijn eigen bloed. De stem van Tsichtinako vertelt hen wat ze moeten doen. Ze krijgen allebei een mand met zaadjes, die ze planten. Daar komen de bomen uit voort die, doordat ze omhoog groeien, licht doorlaten. Als de bomen groot genoeg zijn, vinden de zussen in hun mand een afbeelding van dieren. Door te spreken, worden deze afbeeldingen tot leven gebracht. De dieren maken de gaten die de bomen hebben gemaakt groter. Nu is de tijd rijp en mogen de zussen zelf ook naar het licht toe, ze komen uit de grond. Een van de gewassen die Iatiku vervolgens zaait, is mais. Ook de rest van de mensheid wordt in de aarde geboren. Als baby's kruipen ze uit Moeder Aarde, die ook wel Iatiku wordt genoemd. Iatiku zorgt voor de mensen die uit de aarde komen, totdat ze groot genoeg zijn om voor zichzelf te zorgen.

Seneca

In het scheppingsverhaal van de Seneca wonen de mensen in een dorp in de lucht, omdat de aarde nog niet geschapen is. Midden in dat dorp staat een boom. Een vrouw krijgt in een droom de boodschap om de boom uit de grond te trekken. De dorpsbewoners gaan aan de slag, maar de boom zakt in de grond en verdwijnt. De hoofdman is boos en roept de vrouw bij zich. Hij duwt haar door het gat waar de boom stond. De vrouw valt naar beneden en ziet wat nu onze wereld is, alleen is de aarde nog niet geschapen. Overal is water en er vliegen veel vogels. Een eend zorgt ervoor dat de vrouw een plaats heeft om te landen. Deze aarde wordt op de rug van een schildpad geplaatst. Als de vrouw op de aarde landt, baart ze kinderen uit wie de hele mensheid voortkomt.

Lenape

In de mythe van de Lenape is de god Kishelamakank in het begin alleen in de ruimte. Het is er stil. In een visioen ziet hij het ontstaan van het heelal, de aarde en de mensheid. Door zijn gedachtekracht ontstaan de

aarde en de mensen. Maar hij heeft hulp nodig en creëert Vier Bewaarders van de Schepping. Samen brengen ze de zon, maan en sterren voort. De kracht van de zon en de maan doen de rest, zij brengen het al het andere leven voort. Nu is het aan de mensen en de natuur om de schepping te vervolmaken.

Cherokee

In het begin is het donker, vertelt een verhaal van de Cherokee. Iedereen is het erover eens dat er licht moet komen en dus gaat Buidelrat op pad. Als hij een stukje zon meepikt, verbrandt al het haar op zijn staart en hij komt zonder licht terug. Ook Kalkoengier doet een poging. Hij verbrandt echter zijn kopveren en komt ook thuis zonder een stukje zon. Dan zegt grootmoeder Spin: "Misschien kan een vrouw het beter". Grootmoeder Spin maakt een kom van klei en vertrekt naar het oosten. Ze pakt een klein stukje zon, doet het in haar kom en gaat terug via de draad dat ze op de heenweg heeft gesponnen. Zo is het licht in de wereld gekomen.

Irokezen

Een Irokees verhaal gaat over hoe dag en nacht zijn ontstaan. Eekhoorn en Beer maken ruzie. Eekhoorn wil graag dat dag en nacht elkaar afwisselen en zingt dat er licht moet komen. Maar Beer zingt dat de nacht het beste is en dat er juist duisternis nodig is. In antwoord op het lied van Eekhoorn breekt de dag aan. Sinds dat moment volgen dag en nacht elkaar op. Beer wordt boos en jaagt Eekhoorn een boom in, zijn klauw trekt twee zwarte strepen over de rug van Eekhoorn. Die twee zwarte strepen zijn nog altijd te zien op de vacht van de Noord-Amerikaanse eekhoorn.

Europa

Grieken en Romeinen

De Griekse dichter Hesiodus vertelt dat de wereld is voortgekomen uit een enorme, vormloze duisternis die hij Chaos noemt. Uit Chaos komen de vijf oerelementen (goden) voort die het universum verder scheppen. In een ander verhaal wordt verteld dat uit Chaos een godin is geboren. Zij maakt de zee los van de hemel en danst op de golven. Door haar dans wekt ze de wind, die ze net zo lang tussen haar handen wrijft tot er een reuzenslang gevormd is. De slang slingert zich om de dansende godin heen en de godin wordt zwanger. Ze transformeert in een duif, broedt op de golven en legt het kosmisch ei. Zeven keer wikkelt de slang zich om het ei; dan breekt het doormidden. Hieruit komt het hele universum voort.

Een ander scheppingsverhaal beschrijft dat Chronos, de personificatie van de tijd, een ei maakt waaruit scheppergod Phanes wordt geboren. Phanes verenigt zich met zijn dochter Nacht en daaruit is alles in de hemel en op aarde ontstaan. Homerus vertelt echter in zijn scheppingsverhaal dat alle goden en levende wezens ontstaan zijn in de oneindige oceaan die de wereld omringt.

Ook over de vraag wie de mensen gemaakt heeft, zijn de meningen verdeeld. Sommigen denken Chronos, anderen schrijven dit op het conto van Zeus, de zoon van Chronos. In een ander verhaal scheidt de god Prometheus de mens. Hesiodus geeft de credits aan Chronos én Zeus. Ten tijde van Chronos leeft er een gouden mensenras op aarde, dat eeuwig jong blijft en geen zorgen kent. De oorlogen van de goden worden hen echter fataal. Daarna scheidt Zeus een zilveren mensenras. Dit ras wordt uitgeroeid, omdat ze geen respect hebben voor de goden en geen offers willen brengen. Het volgende ras is een bronzen ras, met harten van steen. Dit ras is echter zo vechtlustig dat ze elkaar uitmoorden. Nu breekt het heldentijdperk aan: mannen die halfgoden zijn en wiens roem in heldendichten bezongen wordt. Na hun dood scheidt Zeus de huidige mensheid met mensen die moeten werken en allerlei zorgen hebben. Het ijzeren tijdperk.

Kelten

Er bestaan zo'n 400 goden en godinnen in de Keltische mythologie. Verschillende moedergodinnen en de

Goede Vader spelen een grote rol in deze mythologie. De meeste verhalen zijn vooral plaatsgebonden en er is geen overkoepelend scheppingsverhaal bekend. Getallen nemen ook een belangrijke plaats in in de Keltische mystiek; het getal drie (en veelvoud daarvan) is het belangrijkste. Zo hebben veel goden en godinnen drie gedaanten.

Edda/Noorse mythologie

Voordat er ook maar iets was, is er Ginnungagap: een gapende leegte. In het zuiden ligt Muspelheim, een onbegaanbaar land van vuur en hitte. In het noorden ligt het ijskoude Niflheim met rijp dat zich laag na laag ophoopt. Als de hete wind uit Muspelheim en de ijskristallen uit Niflheim elkaar ontmoeten, ontstaat er vocht. De druppels van dat vocht vormen de reus Ymir. Uit het zweet onder zijn linkeroksel ontstaan een man en een vrouw en zijn ene been verwekt bij zijn andere been een zoon. Uit het smeltende ijs ontstaat de koe Audhumla. Ymir voedt zich met de melk uit haar uiers. Audhumla likt aan de rijp en na drie dagen is er een complete man gevormd: Buri. Zijn zoon trouwt met een dochter van een ijsreus. Ze krijgen drie kinderen: de goden Odin, Vili en Ve, die na verloop van tijd Ymir doden. Uit zijn lichaam scheppen Odin en zijn broers de wereld. Met zijn beenderen maken ze de bergen en met zijn bloed zeeën en meren. Zijn vlees vormt de grond. Nadat ze de wereld hebben ingericht, is het tijd om mensen te scheppen. Van twee boomstronken maken ze de eerste man en vrouw, die ze adem, leven, bewustzijn, beweging, gezicht, spraak, gehoor en gezichtsvermogen geven. De kosmos bestaat uit drie lagen met per laag verschillende rijken. Op de bovenste laag leven de goden en degenen die op het slagveld zijn gesneuveld, vermaken zich in het Valhalla. Op de middelste laag wonen de mensen en de reuzen ieder in hun eigen rijk. De onderste laag is Niflheim, het rijk van de doden, waar iedereen die door ziekte, ouderdom of een ongeluk is gestorven, wordt berecht. De wereldboom Yggdrasil verbindt al deze verschillende lagen met elkaar. Bij de wortels van Yggdrasil wonen de nornen, schikgodinnen die het levenslot en de levensduur van een mens bepalen.

Afrika

Yoruba

Volgens de Yoruba in Nigeria kijkt de grote god van de lucht, Olodumare, op een dag naar beneden vanuit de hemel en ziet dat de aarde een grote oceaan is. Hij roept zijn twee zonen Obatala en Oduduwa bij zich en stuurt hen naar de aarde met een tas, een kip en een kameleon. Olodumare zorgt voor een grote palmboom op het water waar zijn zoons op kunnen landen. Obatala is nauwelijks op de aarde of hij maakt zoete palmwijn van het sap uit de stam van de boom. Hij wordt dronken en valt in slaap. Oduduwa haalt echter het zand uit de tas en strooit het uit. De kip verspreidt het zand al pikkend en zo wordt het Afrikaanse continent gemaakt. Oduduwa is de eerste koning van de Yoruba. Een ander Yoruba-verhaal vertelt dat Olodumare de aarde vorm wil geven, want er is alleen nog maar lucht en zee. Hij stuurt zijn zoon Obatala naar de aarde, met zijn helper Oduduwa. Ook in dit verhaal wordt Obatala dronken en doet Oduduwa het werk. Als Obatala bijkomt uit zijn roes, is hij van streek dat Oduduwa alles al heeft gedaan. Gelukkig krijgt Obatala een nieuwe opdracht: mensen maken. Hij boetseert de eerste mensen van klei. Olodumare blaast de kleimensen vervolgens zijn adem in, zodat ze tot leven komen. Helaas kan Obatala ook nu niet van de palmwijn afblijven, waardoor hij sommige mensen misvormd maakt.

Dogon

Amma is de god van de Dogon in Mali. Voor het begin der tijden bestaat Amma als een kosmisch ei dat de hele schepping in zich heeft. Amma ontwerpt het universum eerst in zijn gedachten en maakt vervolgens met water tekens in de ruimte. Deze tekens worden werkelijkheid. In een ander verhaal gaat Amma als een pottenbakker te werk: hij maakt de zon, maan, sterren en de aarde van klei. Amma geeft het universum ook de vorm van een ei en zo wordt het universum zijn tweelingbroer. Tweelingen spelen een belangrijke rol in de mythologie van de Dogon. Als Amma zich eenzaam voelt, zoekt hij gemeenschap

met de aarde, die dat helemaal niet wil. Hieruit komt de jakhals voort. Daarna heeft Amma nog een keer gemeenschap met de aarde en nu gaat het wel goed: Amma verwekt een perfecte tweeling, de Nommo's. Deze tweeling is half slang, half mens. Met hulp van de Nommo's maakt Amma de eerste mensen. De eerste mensen krijgen vier tweelingen die de aarde bevolken.

Bushong

De Bushong uit Congo vertellen hoe Bumba de aarde maakt. In het begin is er duisternis en er is niets anders dan water. Bumba heerst over deze leegte. Hij is wit en enorm groot. Op een dag krijgt hij hevige maagpijn en begint te braken. Hij braakt de zon, maan en sterren uit en er ontstaat licht. Door de zon verdampt het water en ontstaat er land. Dan begint Bumba opnieuw te braken en hij braakt verschillende dieren uit. Als laatste braakt hij ook de mensen uit. Verschillende dieren braken nog andere dieren uit en een zoon van Bumba braakt een plant uit, waar al het plantaardige uit voortkomt.

Bambari

Toen er nog niets bestond, vertellen de Bambari, bestond Pemba al. Pemba is een scheppende kracht in de gedaante van een wervelwind. Als wervelwind schept hij stromen waaruit Faro, de Heer over het water, voortkomt. Daarna verandert hij in een boom. Hoewel de boom snel verwelkt, bevat het hout in potentie alle dieren en planten. Het hout rot en Pemba kneedt de rottende massa samen met zijn speeksel tot de eerste vrouw: Muso Koroni. Zij baart alle planten en dieren. Pemba vraagt aan Muso Koroni om hem opnieuw in de aarde te planten en zo wordt hij opnieuw een boom. Hij eist bloed van de mensen om zijn levenskracht op peil te houden en hij wil ook dat van elk gezin elk vierde meisje aan hem wordt gewijd. Muso Koroni is dus niet langer zijn enige vrouw en zij verlaat Pemba. Pemba vervloekt haar. Wanneer ze dan bij hem terug wil komen, verstoot hij haar. Muso Koroni dwaalt wanhopig door het land en leert de mensen de geheime kennis van Pemba.

Oceanië

Aboriginals

De mythologie van de Aboriginals wordt "Droomtijd" genoemd. In een verhaal begint de Droomtijd met de slang die ontwaakt. Er gaat een schokgolf door de aarde. Wat hem wakker heeft gemaakt, weet hij niet. Hij rekt zich uit en met elke kronkeling van zijn lijf geeft hij de aarde vorm. Hij is niet de enige slang die ontwaakt is. Over het hele Australische continent kronkelen ontwaakte slangen over de aarde en laten zo bergen, ravijnen en valleien ontstaan. Uit de hemel komen geesten die ook scheppen, ze veranderen in elementen van het landschap. De scheppingskracht die de aarde vormgeeft, heet Djang. Deze voorouderlijke kracht vinden de Aboriginals overal in het landschap terug. De Regenboogslang staat symbool voor het water. De tegenhanger van de mannelijke Regenboogslang is de Oude Vrouw, als vertegenwoordiger van Moeder Aarde. De slang en de vrouw vormen vaak een twee-eenheid. In een ander verhaal is de aarde donker en hangt de hemel laag. De dieren kunnen zich nauwelijks voortbewegen. Met hulp van de andere dieren tilt de Ekster de lucht op. De dieren kunnen steeds vrijer bewegen. En met de laatste duw stroomt het licht en de warmte van de zon over de aarde. Hemel en aarde zijn van elkaar gescheiden. Nog een ander verhaal vertelt dat de Voorouders in de aarde liggen te slapen, wachtend op de Eerste Dag. Wanneer die dag aanbreekt, voelt de Zon de drang om geboren te worden. Ze breekt door de aardkorst heen, brengt licht en verwarmt de aarde. De Voorouders voelen de warmte van de zon en worden wakker. Ze schudden de modder van zich af en spreken de eerste woorden: "Ik ben...". "Ik ben Slang" of "Ik ben Kamperfoelie". De Voorouders benoemen op hun scheppingsreizen door het land alles wat ze zien. Ze zingen zich een weg door de wereld. Deze droompaden en zangsporen nemen nog steeds een belangrijke plaats in in het leven van de Aboriginals. In de meeste Aboriginal-verhalen wordt niet apart gesproken over de schepping van de mens; de mens is een onderdeel van de totale natuur. De Arrente-stam heeft echter wel een verhaal over het ontstaan van de mensen. Ze vertellen dat de

Numbakulla, twee goddelijke broers, op een dag neerkijken op de aarde en in de modder vage vormen zien. De broers dalen af naar de aarde en bevrijden de wezens uit de modder. Ze maken mannen en vrouwen, zodat de mensen zich kunnen voortplanten.

Polynesisch

In sommige Polynesische verhalen begint alles met een grote leegte. Andere verhalen vertellen over een ei. Soms vindt de schepping plaats door het verstrijken van de tijd. De leegte verandert in duisternis en die eindeloze nacht verandert in een zee en uit de zee komt land voort. Papa, de moeder van de aarde, openbaart zich. Zij baart twee zonen, Tane en Tangaroa. Als de goden, de hemel, de aarde en de zee zijn gemaakt, ontstaan planten, dieren en vissen. Tangaroa maakt dan Tiki, de eerste mens. Als Tiki niet langer alleen wil zijn, maakt Tangaroa een vrouw voor hem uit een hoop zand. Uit hen komt de hele mensheid voort, en Maui. Maui voltooit de schepping door verschillende eilanden uit de zee omhoog te trekken. In een ander verhaal maakt de God van de Schepping de zon, maan, sterren en de aarde van een kalebas. Vervolgens schept hij de vissen en alle dieren in de zee. Daarna worden alle dieren op het land en in de lucht geschapen. Er komen bomen en planten, en als laatste maakt de God van de Schepping uit rode aarde een man als opperhoofd van de schepping. De God van de Schepping blaast zelf het leven in de mens. Volgens een ander verhaal zijn er drie pogingen nodig voor de mens. De eerste mens sterft kort nadat hij geschapen is. Hij heeft geen armen. De tweede mens heeft geen benen en sterft ook. De derde mens is volmaakt. Deze eerste man krijgt een vrouw en uit hen komt het menselijk ras voort.

Maori

In het begin is er niets dan leegte, zonder vorm en licht. In dat niets worden hemelgod Rangi en aardgodin Papa geboren uit godheid Io. Rangi en Papa krijgen samen zes kinderen: god van de bossen, god van de zee, god van de oorlog, god van de geteelde gewassen, god van de wilde planten en god van de elementen. Helaas zitten Rangi en Papa erg dicht op elkaar, waardoor de ruimte waar de goden moeten leven donker en benauwd is. Op een dag komen ze op het idee om Rangi en Papa van elkaar te scheiden. Dat kost behoorlijk veel moeite, maar uiteindelijk lukt het Tane, god van de bossen, om zijn ouders uit elkaar te halen, ook al willen zij dat zelf niet. Volgens de verhalen is het Tane of zijn broer Tu, de oorlogsgod, die de mensen heeft gemaakt, van klei of van rode oker. De eerste mens wordt Tiki genoemd. Tiki maakt later op zijn beurt een vrouw met wie hij een dochter krijgt. Volgens een ander verhaal is er aan het begin alleen maar duisternis en water. Godheid Io spreekt en het wordt licht. Hij laat het weer donker worden en dan weer licht. Vervolgens vormt hij hemel en aarde door zich uit te spreken.

Irian Jaya

Aan het begin van de tijden is er alleen de hemel en een zee. En daartussen zijn wolken. Sperwer Betanop hoort een stem uit die wolken die hem opdraagt wat aarde uit de hemel naar beneden te brengen. Dat is het begin van de aarde. De sperwer volgt nog meer bevelen op van de stem. De stem is van een oude man, Tomalup die uit een ei is ontstaan. Tomalup vertelt Betanop ook dat hij aarde moet nemen en daar mensen van moet maken. Helaas blijkt het merendeel van de mensen mismaakt; slechts twee mensen zijn goed gelukt. Deze twee mensen neemt Betanop mee omhoog, terwijl hij een vuur aansteekt op de aarde om de mismaakte mensen te verbranden. Daarna komt het water dat de overblijfselen wegspoelt. Betanop brengt de man en vrouw weer naar beneden om samen op de aarde te wonen.

Azië

India

India kent verschillende scheppingsverhalen. In de Rigveda wordt het verhaal van de oermens Purusha verteld, een man met duizend hoofden, ogen en voeten. Uit Purusha komen de goden en de wijzen voort

die Purusha vervolgens offeren. Het offer brengt de seizoenen voort en de dieren. Purusha wordt daarna in stukken gesneden en uit zijn lichaam wordt het hele universum gevormd.

In een ander verhaal over Purusha is Purusha's ziel het universum en ontstaat hij als zijn bewustzijn ontwaakt en zegt: "Ik ben". Als hij naar gezelschap verlangt, deelt hij zichzelf in tweeën, in een mannelijk en een vrouwelijk deel. Uit hun vereniging is de mensheid geboren. Maar de vrouwelijke helft schaamt zich voor hun incestueuze liefde en verandert zich in verschillende dieren om zich voor Purusha te verstoppen. Hij verandert zich echter ook in dat dier en heeft dan alsnog gemeenschap met haar. Zo ontstaan alle dieren. Prajapati, de Heer van alle Schepselen, schept zichzelf en het universum door zijn wil. Door zijn tranen ontstaan hemel en aarde. Prajapati wil graag nakomelingen en legt zich toe op ascese. Zo worden uit hem vijf kinderen geboren. Prajapati legt zijn lichaam af en herschept zichzelf weer. Op die manier schept hij de nacht, de dag en de maan. Uit zijn oksel komen de jaargetijden voort en de goden komen uit zijn mond.

In een van de verhalen komen verschillende universums voort uit het lichaam van het slapende oerwezen Vishnu. Soms wordt daarbij vermeld dat hij rust op een honderdkoppige slang. Na een tijdje begint vanuit de diepten een zoemend geluid te trillen: Aum (Ohm). Vishnu wordt wakker en uit zijn navel komt een lotusbloem tevoorschijn waarop scheppergod Brahma zit. Vishnu draagt hem op om de wereld te scheppen en dat is wat hij doet. In een ander verhaal verlangt Brahman (universeel bewustzijn) naar levende wezens en hij schept de oerzee met een zaadje waar een gouden ei uit komt. In dat gouden ei zit scheppergod Brahma die door de kracht van zijn meditatie het ei openbreekt. Uit de delen van het ei schept Brahma vervolgens de hemel en de aarde en de rest van het universum.

Japan

In de Japanse mythologie vormt de kosmos zich spontaan uit de chaos. De kolkende massa in de vorm van een ei scheidt zich in hemel en aarde. De eerste vijf goden zijn onzichtbare en onstoffelijke geesten. Na hen komen er zeven generaties goden, die allemaal in paren verschijnen. Izanami en Izanagi vormen het laatste paar. Zij hebben de opdracht de wereld te scheppen. Doordat Izanagi zijn speer in het water dompelt, ontstaat het oudste eiland van Japan. Izanami ervaart hoe bijzonder het is om als eerste op de aarde te lopen en op dat speciale moment vraagt ze aan Izanagi: "Zullen we trouwen?" Hun eerste kind wordt echter een bloedzuiger en het volgende een kwal. Ontsteld vragen ze de oudere goden hoe dit mogelijk is. Het probleem blijkt te zijn dat Izanami Izanagi ten huwelijk heeft gevraagd. Izanami had geen initiatief mogen nemen, dat hoort de man te doen. Als ze het huwelijksritueel op de juiste manier uitvoeren, komen de Japanse eilanden en alle landen ter wereld uit hun vereniging voort. Zo ontstaan ook de wind-, boom- en berggoden. Als Izanami de vuurgod baart, verbrandt ze. Uit de tranen van Izanagi ontstaan weer nieuwe goden. Izanami verblijft nu in het dodenrijk en wordt uiteindelijk een demon. Izanagi gaat eerst naar haar op zoek, maar vlucht uiteindelijk en neemt een bad om zichzelf te zuiveren. Uit zijn kleding ontstaan de zon en de maan.

China

De oerchaos is een dampige nevel, zwevend in de duisternis. Alles is één, totdat de eenheid wordt getransformeerd tot de dualiteit van yin en yang. Uit de wisselwerking tussen deze twee uitersten is vervolgens het hele universum ontstaan.

In het verhaal van Pan Gu is er ook chaos, in de vorm van duisternis in een reusachtig ei. In het hart van het ei komt scheppergod Pan Gu langzaam tot leven. Als hij na 18.000 jaar wakker is, hakt hij het ei open en alle elementen van de schepping vliegen door de ruimte. De lichte, zuivere delen vormen de hemel, de zware, onzuivere delen vormen de aarde. Hemel en aarde ontstaan, maar zitten nog wel aan elkaar vast. Het kost Pan Gu nog eens 18.000 jaar om ze helemaal van elkaar te scheiden. Daarna sterft hij van

uitputting en uit zijn lichaam ontstaan nieuwe elementen. De wind, rivieren, de zon en de maan, de bergen en de beken. De vlooiën op zijn lichaam worden mensen.

Gelukkig is er ook een ander verhaal: in dat verhaal maakt Pan Gu mensen uit de modder. Helaas beschadigt een fikse regenbui een aantal beeldjes. Dat zijn de voorouders van de mensen met een lichamelijke afwijking. De schepping van mensen wordt ook toegeschreven aan moedergodin Nü Wa. Ze voelt zich eenzaam en wil graag gezelschap. Ze boetseert mensen van klei naar haar eigen beeltenis. Zodra ze de beeldjes op de grond zet, worden ze levend. Het werk is tijdrovend en op deze manier duurt het lang voordat de hele aarde bevolkt is, dus besluit Nü Wa over te gaan op een andere methode. Ze pakt een touw, doopt dat in de modder en slingert het touw rond. Overal waar de modder de grond raakt, ontstaan mensen. Nü Wa wordt meestal afgebeeld als een draak of slang met een mensenhoofd.

Midden-Oosten

Egypte

Egypte kent verschillende scheppingsverhalen. Toch kennen ze allemaal de ‘eerste gebeurtenis’. Op dat moment begint de schepping. Het is het moment dat een heuvel oprijst uit de oerzee. De scheppingsmythe van Heliopolis begint met Noen, de oerchaos, leegte. Uit Noen komt de schepping voort. De eerste die uit Noen voortkomt is Atoem. Hij wordt wakker in het niets en wil zichzelf manifesteren. De heuvel die oprijst uit de oerzee staat symbool voor Atoem. Door te niezen of te masturberen (daar zijn verschillende versies van) brengt Shoe (lucht, mannelijk) en Tefnoet (vocht, vrouwelijk) voort. Zij krijgen de kinderen Geb (aarde) en Noet (hemel). Zij worden verstrengeld in een eivorm geboren. Shoe trekt ze uit elkaar, zo ontstaan hemel en aarde en wordt er voor het eerst iets gemanifesteerd. Geb en Noet krijgen Isis en Osiris (staan voor het goede), Nephthys en Seth (staan voor het kwade). Deze groep goden (zonder Noen) wordt de Enneade genoemd.

In de scheppingsmythe van Hermopolis verblijven vier paren goden en godinnen voor het ontstaan van de wereld in de oerzee. Zij worden de Ogdoad genoemd. De goden worden afgebeeld als kikkers, de vrouwen als slangen en soms als bavianen. Dit achttal staat voor de mogelijkheid van leven. Nog niet zichtbaar of tastbaar, maar wel in potentie aanwezig. Op bevel van Thot komen de mannen en de vrouwen samen en dat zorgt voor een botsing waardoor de oerheuvel ontstaat. In de heuvel zit het kosmische ei waar Thot uit tevoorschijn komt. Hij wordt gezien als de god van het scheppende woord. Het universum is gematerialiseerd geluid en Thot is de goddelijke macht die dit geluid uit. Zonder zijn zang zou de wereld zich niet manifesteren. Hij wordt ook vaak afgebeeld als de schrijvende god.

De derde scheppingsmythe is de mythe van Memphis. In dit verhaal is Ptah de scheppergod. Hij is beeldhouwer en god van de ambachtslieden. Ptah scheidt door dingen in zijn hart te denken en vervolgens hardop uit te spreken. Als eerste scheidt hij de goden van de Enneade (uit de scheppingsmythe van Heliopolis). Daarna maakt hij mensen en dieren door hen bij hun naam te noemen. Ptah is degene die de schepping bezielt, hij is in alles aanwezig.

Over de schepping van mensen wordt maar zijdelings gesproken. Zo is er een verhaal dat Atoem zijn kinderen Shoe en Tefnoet kwijt is en tranen van geluk huult als hij ze weer vindt. Zijn tranen vallen op de aarde en veranderen in de eerste mensen. En er is het verhaal van Chnoem, ook een goddelijke ambachtsman. Chnoem denkt zijn creaties niet tot leven, zoals Ptah; hij maakt ze van klei op zijn pottenbakkersschijf. Zo creëert hij ook de eerste mensen, Egyptenaren en andere nationaliteiten.

Enuma Elish/Mesopotamië

Toen de hemel boven en de aarde beneden nog vormeloos waren, was er alleen water. Zoet water in de vorm van de god Apsu en zout water in de gedaante van de godin Tiamat. Het water mengde zich en Tiamat baarde Lachmu en Lachamu. Zij verenigden zich ook en kregen Anshar en Kinshar. Anshar kreeg Anu en Anu kreeg Ea (ook wel Enki genoemd) en Enlil. De jonge goden zijn te druk en feesten te veel

naar de zin van de oude goden Apsu en Tiamat. Apsu besluit daarom de jonge goden te doden, maar Enki is hem te slim af en doodt hem. Enki krijgt een zoon: Marduk. Opa Anu geeft Marduk de vier winden om mee te spelen en dat ergert de andere goden. Ze verwijten Tiamat dat ze de dood van haar echtgenoot nooit gewroken heeft en vinden dat ze nu actie moet ondernemen. Tiamat wordt woedend en besluit Marduk te doden. Als Enki dat hoort, gaat hij naar Tiamat, maar het lukt hem niet haar te bedwingen. Ook Anu kan niets beginnen tegen Tiamat. Dan staat Marduk op, onder de voorwaarde dat hij de heerschappij krijgt over alle goden als hij wint. Marduk wint de strijd en snijdt het lichaam van Tiamat in tweeën. Van de ene helft maakt hij de hemel en van de andere helft de aarde en alles op de aarde. Daarna besluit hij om een nieuw wezen te creëren, dat de goden het zware werk uit handen moet nemen: de mens. Ook is het de bedoeling dat de mensen de goden vereren. Met het bloed van Tiamats legeraanvoerder, de god (en anunnaki) Kingu, maakt Enki de mens volgens de instructies van Marduk.

Bijbel

In het begin is de aarde woest en leeg, vertelt de Bijbel. Het is donker en overal is water. Als eerste maakt God licht. Hij spreekt en het is er. Zo scheidt hij dag en nacht. Vervolgens scheidt God hemel en aarde van elkaar en maakt hij land en zee. Daarna volgen planten en bomen, de zon, maan en sterren. Het volgende dat God maakt zijn de zeedieren, daarna volgen de dieren op het land en in de lucht. Als laatste maakt God de mens naar zijn eigen beeld, om te heersen over alle dieren. Alles ontstaat door het woord van God. Het volgende hoofdstuk in de Bijbel vertelt hoe God alles met zijn handen maakt. Zo wordt de mens gevormd uit het stof van de aarde. God blaast hem de levensadem in. De eerste mens heet Adam. Hij woont in het paradijs waar hij van alle bomen mag eten, behalve van de boom van kennis van goed en kwaad. Dan zal hij sterven. God brengt de dieren bij Adam, zodat hij ze namen kan geven en om te zien of er een geschikte partner voor hem tussen zit. Dat is niet het geval. Daarom laat God Adam in een diepe slaap vallen en neemt hij een rib uit het lijf van Adam. Van die rib maakt hij Eva. Op een dag gaat de slang naar Eva toe en zegt tegen haar dat ze net als God wordt als ze van de boom van kennis van goed en kwaad eet. Eva eet van de vrucht en geeft deze aan Adam, die er ook van eet. Wanneer God dit merkt, stuurt hij hen weg uit het paradijs. Adam en Eva krijgen kinderen en zo ontstaat de mensheid.

Koran

Het scheppingsverhaal in de Koran is te vinden in verschillende soera's (verzen) door de Koran heen. In zes perioden maakt Allah de schepping door de oermassa te scheiden. In de Koran is schepping echter een continu proces, Allah scheidt steeds opnieuw. Hij scheidt door het woord. Als hij iets besluit, hoeft hij alleen maar te zeggen 'Wees' en het is er. Uit klei maakt Allah een levenskiem; hij plaatst deze op een veilige plek (een baarmoeder). De kiem ontwikkelt zich in verschillende stadia. Uiteindelijk voltooit Allah de vorm en blaast er zijn levensadem in. Zo ontstaat de mens.

Wil je meer lezen?

Ik heb veel gehad aan het boek 'Mythologie. Een geïllustreerde geschiedenis van mythen en verhalen uit de hele wereld' van C. Scott Littleton. Uitgeverij Librero, 2004. Ik heb ook 'De schepping', samengesteld door Maria Vlaar (De Bezige Bij, 1997) geraadpleegd. Deze websites hebben me ook geïnspireerd:

- <https://isgiedenis.nl/nieuws/creationisme-verschillende-scheppingsverhalen>
- <https://mens-en-samenleving.infonu.nl/religie/141030-scheppingsverhalen-in-het-hindoeïsme.html>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Japanese_creation_myth
- https://sacred-texts.com/nam/sw/oma/oma06.htm#fr_6
- https://pages.ucsd.edu/~rfrank/class_web/ES-110/ETHN110articles/Southwest/stirling_ps.pdf
- <https://www.trouw.nl/nieuws/in-het-begin-was-de-toverbal~bd4e6583/>